

Olgu-kontrol araştırmalarının analizi ve değerlendirilmesi

Raika Durusoy

[Olgu-kontrol araştırmaları]

- Belli bir hastalığı olan ('olgu') ve olmayan ('kontrol') bireyler belirlenir
- Her iki grubun bir etkene maruziyet prevalansları (ya da düzeyleri) ölçölür
- Maruziyetin, ilgilenilen sonuçta bir artış ya da azalışla ilişkili olduğunu çıkarsamak olası

[Örnek]

- Konjüğe östrojenlerle endometrium kanseri riski arasındaki ilişki
- 40-80 yaşında 188 yeni olgu ve aynı yaş grubunda malinitesi olmayan 428 cerrahi amaçlı hospitalize kontrol
- Ocak 1970-Haziran 1975
- İlaç kullanımı ve üreme sağ.değişkenleri her bir kadının özel hekiminin kayıtlarından
- Olguların %39'u, kontrollerin %20'si maruz

[Neden olgu-kontrol araştırmaları]

- Görece nadir ve uzun indüksiyon evreli hastalıkları incelemek için uygun
- Bir hastalığın etyolojisini incelemeye ilk yaklaşımlardan;
  - Çok çeşitli maruziyetleri aynı çalışmayla inceleme yeteneği
  - Görece ucuz ve çabuk

[Olguların tanımı ve seçimi]

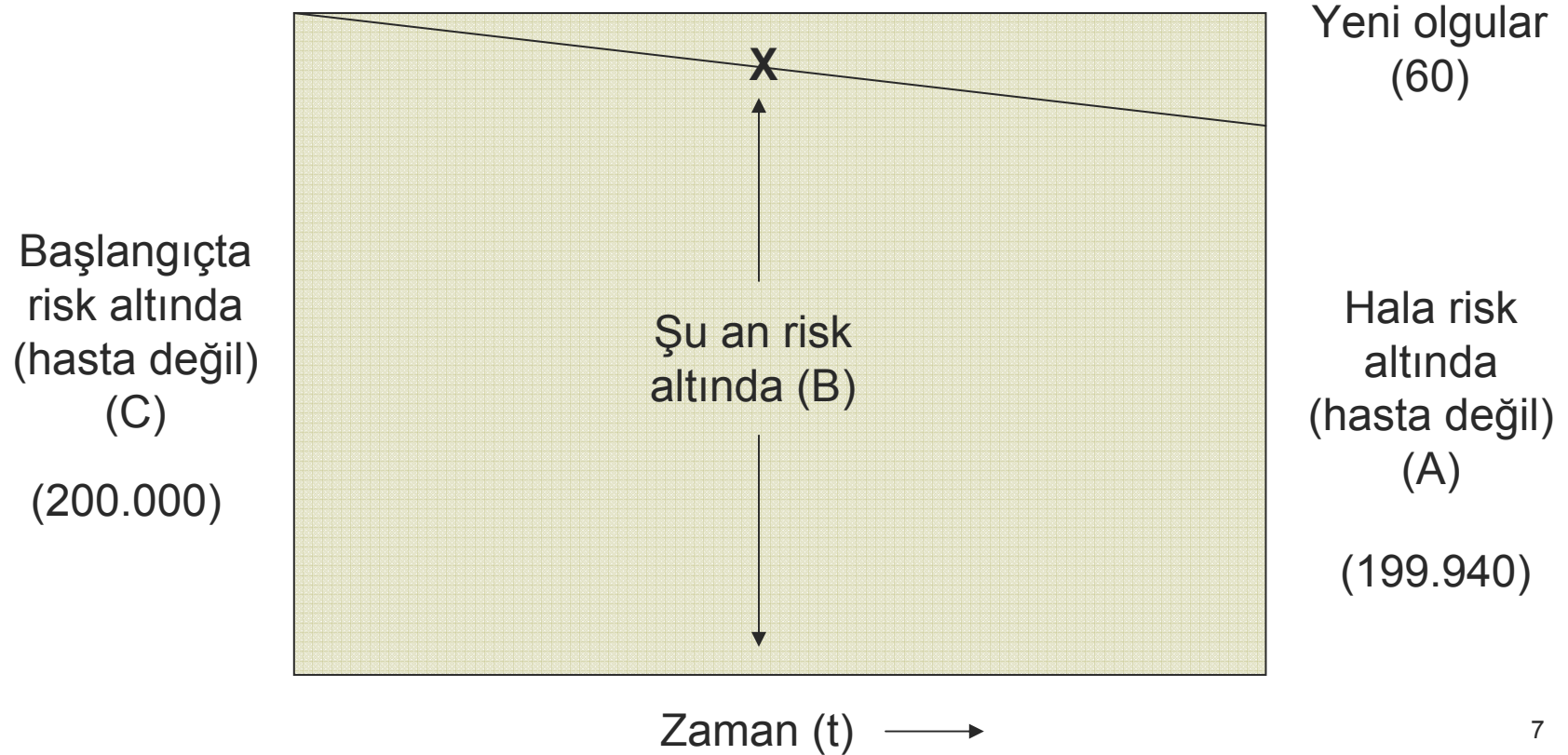
- Kesin, ayrıntılı kriterleri olan bir olgu tanımı
- Ya da olguları, tanının kesinliğine göre sınıflandırmak
- Olgu tipi ve hastalık evresi açısından olguların homojenliği önemli
- Maruz olma olasılığı olan olgular seçilmeli
- Yeni olgular mı yoksa tüm olgular mı

[Kontrollerin tanımı ve seçimi]

- Tanı dışında olgularla aynı şartları sağlamalı
- Olguların köken aldığı popülasyonu temsil etmeli
- Hastane tabanlı olgularda hastane tabanlı kontroller: hem avantajlı hem dezavantajlı

[Kontrollerin örnekleme]

Olguların kaynağı, sabit izlem süresi olan kapalı bir kohort ise:

[Eşleştirme]

- Birebir eşleştirme
- Fazla eşleştirme (*overmatching*)
- Sıklığa göre (grup) eşleştirme (*frequency match*)

[Maruziyetin ölçümü]

- Yüzyüze görüşme, posta, telefon anketleri
- Tıbbi, mesleki vb kayıtlar
- Biyolojik örnek alma

- Gözlemci yanlılığı (*observer bias*)
- Yanıtlayıcı yanlılığı (*responder bias*)

[Analiz]

- Olgu-kontrol araştırmasının tipine göre:
  - Birebir eşleştirilmiş
  - Eşleştirilmemiş ve sıklığa göre eşleştirilmiş

Eşleştirilmemiş (ve sıklığa göre eşleştirilmiş) çalışmalar

- Olgu ve kontrollerin ayrı ayrı frekans dağılım tablolarını oluşturmak
- Maruz olduğu ve olmadığı belirlenen olgu ve kontrollerin 2x2 tablosu oluşturulabilir
- Karıştırıcı faktörlere göre tabakalar
- Maruziyet düzeyleri ile de ilişki gösterilirse daha güçlü (*trend*)
- Potansiyel karıştırıcı faktörlere yönelik düzeltmeler için özel istatistik teknikleri

a	b
c	d

Birebir eşleştirilmiş çalışmalar

		Kontroller		

		Maruziyet +	Maruziyet -	Toplam
Olgular	Maruziyet +	r	s	a
	Maruziyet -	t	u	b
Toplam		c	d	N/2

Eşleştirilmiş OR=s/t

[Karıştırıcılar ve kontrolü]

- İki maruziyetin birbiriyle korele olması
- Bir karıştırıcı faktör:
  - İncelenen maruziyetle ilişkili olmalı
  - Hastalığın kendi başına bir risk faktörü olmalı
- Karıştırıcılar nasıl kontrol edilir?
  - Tabakalandırma
  - İstatistiksel (regresyon) modellemesi

[Tabakalandırma]

	Sigara		Toplam
	Evet	Hayır	
Over ca olguları	24	36	60
Kontroller	58	40	98
Toplam	82	76	158

- Kaba OR= 0.46
- %95 GA= 0.23-0.93
- P=0.02

OKS kullanımı

	Evet		Hayır	
	Sigara		Sigara	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Olgular	15	4	9	32
Kontroller	50	12	8	28
	OR= 0.90		OR= 0.98	
	GA= 0.23-4.40		GA= 0.30-3.37	

[Mantel-Haenszel OR]

- Farklı tabakalardaki OR'ların ağırlıklı ortalaması
- $OR_{MH} = 0.95$
- “Sigara içmenin, OKS kullanımına göre düzeltilmiş OR 0.95'tir.”
- $GA=0.42-2.16$, $p=0.93$
- Aynı anda ikiden fazla karıştırıcı için düzeltme yapabilir ama...

[Regresyon modellemesi]

Sonuç değişkeni = f (açıklayıcı değişkenler)

- Eşleştirilmemiş olgu-kontrol çalışmalarında lojistik regresyon
- Birebir eşleştirilmişlerde “conditional” lojistik regresyon

[Regresyon modellemesi]

- Kategorik/ sürekli değişken seçimi
- Kategorileri analizden önce tanımlamak
- Değişkenler arasında korelasyon olmamasına dikkat

[Sonuçların deęerlendirilmesi]

- Kohort kadar basit deęil
- Olgu-kontrol araştırmaları her zaman yanlılığa açık
- Nadir olan maruziyetleri deęerlendirmek için elveriřli deęil
- Maruziyet-hastalık arası zaman ilişkisini değerlendirmek güç olabilir

[Güven aralığı mı p mi?]

- G.A., örneklem hatasının boyutu hakkında fikir verir
- Yorumu: “değer, %95 olasılıkla bu aralıkta”
- p , H_0 hipotezinin doğru olma olasılığı
- Literatürde p değerleri yerine G.A.larını kullanma eğilimi

[Yoksa yanlışlık mı?]

[Kaynaklar]

---

1. Cancer Epidemiology: Principles and Methods
2. Statistical Methods in Cancer Research Vol.I: The analysis of case-control studies
3. Kanser epidemiyolojisi kursu notları